శ్రీ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్త్రిక

కాకినాడ.

రెండునెలల కొకసారి ప్రకటింపఁబడును.

(Journal of the Telugu Academy.)

సంపుటము ౩౩. { తారణ మార్గశిర-ఫాల్గుణములు. } సంచిక ౫—౬

కళాపూర్ణోదయము.

దువ్వూరి సూర్యనారాయణశాస్త్రి

—

ప్రబంధములందు సూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయము కళాపూర్ణోదయమే. ఈకృతిని రచించి కవి తనజీవితమున కమృతత్వము నమరత్వముగ జేకూర్చుకొన్నాఁడు. కృతియందలి మహాప్రబంధసామగ్రియు నుత్తమకవిత్వతత్త్వమును, వస్తువైచిత్రియుఁ గావ్యమునకు వ్యాపకత్వ స్థిరత్వముల నొసంగినవి. వాగీశ్వరి చేసేత వజ్రకిరీటము సూరనార్యునిపాదల నిలిపి కవితాసామ్రాజ్యమున నభిషిక్తుఁ జేసి సార్వభౌమత్వ మొసంగినది. నాటివారు తల లూఁచినారు. రారాజులు బరాబరు లొనర్చినారు. అపూర్వకృతికన్య నొక్కసరి బుజ్జగించి కవి లోలో మురిసినాఁడు. ధన్యుఁడై నాఁడు. ఎప్పటికి నీతఁడు చిరంజీవులలో నొకఁడు.

ఈకృతిసువర్ణమును హేమాహేమీలు పలువురు నానా మెఱఁపర్చినారు. కొందఱు పెదవి విఱిచి హేళన మొనర్చియున్నారు. కొందఱు దీనివలన స్వార్థసిద్ధి వడసి తనిసియున్నారు. మఱికొందఱు రసికులు దీని

సహజసౌందర్యసామగ్రి బయలుపడలే దని దానికై యత్నించినారు. యత్నించుచున్నారు. కాని దీని కట్టికొలఁత యెంతవఱకుఁ దీఱినదో విజ్ఞలోకమే నిర్ణయింపవలసియున్నది.

ఈకళాపూర్ణోదయము నేఁటివఱకు బరూరువారును, సరస్వతీముద్రాక్షరశాలవారును, వావిళ్ల వారును, మల్లాదివారును దగుశ్రద్ధపూని యచ్చు వేయించియున్నారు. వీనిలో వావిళ్లమల్లాదివారలముద్రణములకు శ్రీశ్రీ పీఠికాపురప్రభువరులు ఘనముగా ధనసహాయ మొనర్చియున్నారు. కాని రావలసినంతపసదన మీరెండుముద్రణములయందును జేకూరలే దనుపండితసంవాదమును బురస్కరించికొని శ్రీశ్రీ మహారాజులు తిరిగి దీనిని సంస్కరింపఁజేయఁ బూనుకొన్నారు. దానికై సాహిత్యవిశారదులు నడుము కట్టినారు. వీరికిఁ బ్రభుత్వభాండాగారమునను, తంజనగర సరస్వతీభవనమునను లభించినప్రతులుగాక, ఏలూరునివాసులు శ్రీమాన్ నల్లానిచక్రవర్తుల కృష్ణమాచార్యులు బి. ఏ. బి ఎల్ గారి కడ నొక వ్రాఁతప్రతి పెన్నిధివలె లభించినది. మఱియుఁ జిన్నయసూరి యెత్తివ్రాసికొన్న కొన్నిపాఠములు, శబ్దరత్నాకరపాఠములు, శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకర్త లెత్తియుంచినపాఠములు లభ్యములైనవి. పైసాధనసామగ్రిని బట్టి సరస్వతీ వావిళ్ల ప్రతులను మూలముగాఁ దీసికొని శ్రీ సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు కళాపూర్ణోదయమును బ్రచురించి కృతకృత్యులైరి. "ఏగతి రచియించిరేని సమకాలమువారలు మెచ్చరే కదా" అన్నట్లు లోకులనెల్ల నొక్కత్రాటిపై నడచునట్లు చేయుట దుష్కరము. ఎవరిరుచుల ననుసరించి వారు వా రుందురు. ప్రకృత మీగ్రంథమువిషయమై నేనును గొంత కృషి చేసియుండుటచే పూర్వముద్రితప్రతులందుకన్న నీనూతనముద్రణమునందుఁ గలకొన్నివిశేషాంశములను బాఠకుల కెఱింగింపఁ దలఁచితి. మున్ముందు పూర్వముద్రితములందుకన్న నింపు రసవత్తరములును సవ్యతములు నగుపాఠముల నీక్రిందఁ గొన్నిటిని జూపెదను.

(I) ఈగ్రంథపీఠికయందు 8 వ పద్యమున కవి కవిత్వపద్ధతులఁ దెలిపి యట్టిపద్ధతులు గలకృతి కీర్తి నిచ్చునుగాని తద్విరుద్ధలక్షణలక్షితమైనకావ్యము కవిని బరిహాసపాత్రునిగాఁ జేయు ననుసందర్భమున, కృతిని గోవుతోఁ బోల్చి క్రమాన్వయముగ నొకపద్యము చెప్పినాఁడు. అట ముద్రితము లన్నిటను.

“కృతి దురావ మొదవుఁ గీర్తియుఁ బాలు నీ
కుంట కాదు హాసయోగ్యుఁ జేయు.” కళా. ౧. ౫.

అని యున్నది. ‘ఈ దురావ మొదవు’ పద్యక్రమమును బట్టి చూడఁ దృప్తిగ నెట్లును సమన్వయింపదు. ఇచ్చట “కృతియుఁ దాఁపు మొదవు” అని చక్కని పాఠము లబ్ధమైనది. క్రమాన్వయమును సరిపడినది. అర్థము పరిపుష్టమైనది. చిరకాలమునుండి కుదురని యాపద్యము నేఁటికి చక్కఁగ సరిపడినది.

2. మొదటి యాశ్వాసమునఁ గలభాషిణిని వర్ణించుసందర్భమున,

“అరవనామెత బాలకికై విటావళిన్. బరూరుప్రతి.
అఱవనామెత బాలికకై విటావళిన్. సరస్వతిప్రతి.
అరవనామెతబాలికకై విటావళిఁ. మల్లాదివారిప్రతులు.
అరవనామెళబాలికకై …… …” ప్రాఁతప్రతి.

మున్నగుపాఠములు ప్రతులం దున్నవి. ఇంతేకాక యప్పటున నెవరికిఁ దోఁచినట్లు వా రనేకపాఠములు కల్పించి, యిచ్చవచ్చిన ట్లర్థము చెప్పి క్రిందుమీఁదులఁ బడియున్నారు. కాని సూరనార్యునిహృదయము పొచ్చి చూచిన వారెవ్వరు లేరుగాని యాక్లిష్టతకు తావులేనిపాఠము మాత్రము “అఱవ నావెలబాలికకై” అని వచ్చినది. ఇం దేబాధయు లేదు. అర్థము స్పష్టమైనది. (చూ. ౧-౧33 గ్రీ).

3 రెండవయాశ్వాసమున నారదమణికంధరుల ప్రసంగమున.

“వినరే యెవ్వరు పాపం
బనఁ బుణ్యం బన నిషేధ మన విధి యనఁ గీ

దన మేలనఁ బరలోకం

బనఁ దలఁచఁగ లేరు గాక..." ౨. ౧౦౭ శ్రొ.

అను నొకపద్య మున్నది. ఇందు జంటలై పాపపుణ్యములు, విధినిషేధ ములు, కీడుమేళ్లు, ఇముడ్పఁబడినవి. కాని యిహము లేక పరలోక మొ కటియే కాననగుచున్నది. ముద్రితప్రతులన్నిటను నిదేపాఠము. నిజముగా నిట నిహపరము లనువానిని కవి యిముడుపలేక పోయెనా? అని సందే హము కలుగును. కాని యట్టిలోటు లేకుండ,

"...కీ, దన మేలన నిహ మనఁ బర

మనఁ దలఁచఁగ లేరుగాక... ..."

అనుపాఠము నూతనప్రతి చేకొన్నది. ఇది చిన్నయసూరి పాఠముల దొరకినది.

4. నారదుఁడు మణికంధరునితో సంభాషించుసందర్భమున,

"చ... ... ... వెఱ్ఱి దీఱ రోఁ,

కలి దలఁ జుట్టుమన్నక్రియగా నొకకొందఱు దల్తు రప్పటిం,

గలుమపథప్రవర్తనమె కర్మపువాసన నయ్యఁ గొల్వఁగన్."

(౨-౧౦౮ శ్రొ. ౧౧౧ వా.)

కొందఱు వేదశాస్త్రాభ్యాసము కలవా రనిపించికొనియుఁ గలుమమార్గ మునే యవలంబింతు రని దీనిభావము. ఇందు 'తలఁచు' అనురూపమున అత్వలోపము వచ్చుట కవకాశము లేదు. భాషాస్వభావమునుబట్టి పద మధ్యమందలిరలలలోనియత్వమునకు లోపముచాలవిరళముగా నున్నది. వెలఁగకువెల్గ, మొలకకు, మొల్క, అనురూపములు లక్షణసమ్మతము లు కావని యప్పకవిగూడ వచించియున్నాఁడు. (చూ. అప్ప. గీ. ౧౧౨) కాఁగా తలఁచును తల్చు, అనుట యస్వాభావికము. శైవకవులలో నొక రుమూత్రె మొక్క-చో నీరూపము వాడిరి.

ఇట నకారము పాదపూరణ మని ప్రౌఢవ్యాకరణ కారు లన్నారు. అదియెట్లు?

'అన్యుఁ గొల్వఁగన్, అనుదాని కన్వయము లేదు. ఇట్టిరీతిలో నీపాఠము సందిగ్ధబహుళముగా నున్నది. మల్లాదివారిప్రతి తాల్తురు, అన్ను గొల్వఁగన్, అను పాఠములను జూపినది. ఇట.

"......తాల్తు రెవ్వఁడున్,
గలుప నథప్రవర్తనమె కర్మపువాసన లన్నుఁ గొల్వఁగన్"

అని ప్రాత్తప్రతి గ్రహించినది. కర్మపువాసన మత్తిలఁ జేయఁగా నట్టివారెవ్వఁడును గలుపవర్తనమె, తాల్తురు=అవలంబింతురు అని యన్వయము సరిపడినది.

5. మణిస్తంభుఁడు కలభాషిణితో "మణికంధరుఁడు నారదునికడ సెలవు నంది తీర్థయాత్ర లొనర్చుచుఁ గావేరీనదిని సమీపించు చుండె నను సందర్భమున.

"నీరాటి రేవున తీవి నెఱపు ద్రావిడయువతుల......వచనరచనల రుచులుఁ గొనవలసి తెలిసియుఁ దెరు వడుగు తెరువరులం గూడుకొని పురంబు ప్రవేశించి... (అ. ౧౫౦ ప్రా.) అని ముద్రితములం దన్నిట నున్న పాఠము. అనఁగా వైరాగ్యముతోఁ దీర్థయాత్రానిమగ్నుఁడై యున్న మణికంధరుఁ డచ్చటి ద్రావిడయువతులతో భాషింపఁజూచు పాంథులతోఁ గలిసి పురము చేరె నని భావము. ఇట మల్లాదివారు:—

"తెలిసియుఁ దెరు వడుగు తెరువునం గూడుకొని (అ. ౧౫౮ మ. ప్ర)" అను పాఠము స్వీకరించి వీరాఁదిబహుగ్రంథస్థపాఠమును జిత్తులోఁ జేర్చిరి. ఇది సరికాదు పీఠిపాఠమున మణికంధరుఁడే ద్రావిడాంగనల వచనరచనల రుచులుఁ గొను నూహగలవాఁ డనియు; దారి తెలిసియు వారినెట్లో కలుకరింపవలె నని తాను వారిని గలసినట్లును నర్థము వచ్చుచున్నది. మఱియు నిటఁ గర్మపద మధ్యాహార మొనర్చుకొనవలయును. ఇది యతని శీలమునకు విరుద్ధవిషయము. స్త్రీలమాటల నాలింపఁదలఁచినవారును, తెలిసియుఁ దెరు వడుగువారును బాంధులుఁగాని మణికంధరుఁడు కాఁడు. ఈ యనుపపత్తి లే దనియే పూర్వపాఠమును నూతనప్రతి చేకొన్నది.

మఱియు సీయనుపత్తి శంకించుకొనియు శ్రీశాస్త్రిగారు మూలమున నవ పాఠము చేర్చుటకుఁ గారణమేమియో ?

6. సిద్ధుఁడు కలభాషిణిని మృగేంద్రవాహనాలయమునకుఁ గొంపోవు సందర్భమున.

"అల్లన తనభల్లూకచర్మకోశంబుతోడిఖడ్గంబు పుచ్చుకొని సింగపుబల్లనము బోక యక్కడన యొక్కమఱుంగున డాఁచి..." బహారుప్రతి

"సింగపుఁ బల్లనము బోక ... ... వావిళ్ల ప్రతి.

సింగపుఁబల్లము సఁబోక ... ... సరస్వతీప్రతి.

సింగంపు బల్లనసమజోక ... ..." మల్లాదిప్రతి.

అను పాఠము లున్నవి. మఱియు మల్లాది వారిటఁ జేజీక్రిందఁ జిత్తులోఁ బెక్కుప్రతులపాఠము లిచ్చితిని. శబ్దార్థములు విచారణీయము లన్నారు. దీనినిబట్టి యర్థ మిచ్చుట కు కరలే దని వీరియాశయము. ఇచట నూతన ముద్రణమున.

"సింగంపుఁబల్లంబు సంకోకలతోడన" (3. ౯౦. గ్రా.) అను పాఠము గ్రహింపఁబడినది. అనఁగా సింగపుజీను దానికెసను పెడను వ్రేలుపట్టి తోలుకట్టాలతోఁగూడఁ జుట్టఁబెట్టి దాఁచి, అని శబ్దార్థము లర్థవంతము లైనవి. ఇందలి పదములు పల్లము—సంజోక. అనునవి.

8. ఆఱవయాశ్వాసమున సలఘువ్రతుని భార్యలు సముద్రమునఁ బడ నొకజలజంతువు వారిని లోనికిఁ బీల్చుకొని యుమిసినది. ఉమియుజలములోఁ గలిసి వారు పైకిఁ బోవుచుండ వారిని కవి వర్ణించినాఁడు. అచ్చట:-

"నదులకుఁ గూర్మి యున్నసిఁడిమే ద్దెలుపు వారిధి
నిల్పు తెఱగంటి రేఖ లనఁగ. (వా. సర. బ. పా.)

"వారిధి నిల్వ్వటారగంటి రేఖ లనఁగ" మల్లా. ౬. ౧౧౧. ఈపాఠములం దన్నిటను సమన్వయము గుదురలేదు. భావమును స్పష్టపడలేదు. ఇట నూతన ముద్రణప్రతికి.

"నదులకుఁ గూర్మియన్ బసిఁడిమేల్దెలుఁగ వారిధినిల్పుకొరకంటి రేఖ లనఁగ" (౬. ౧౧౩ ప్ర.) అను పాఠము లభించినది. సముద్రుఁడు నదులపైఁ దన కున్న బంగరువంటి ప్రేమకొక్క ప్రాశస్త్యమును నదుల కెఱిఁగించుటకై గీటు గీసి చూపినట్లుగా నీపై కగయుస్త్రీ లున్నా రని భావము సరిపడినది.

9. మధురలాలసశైశవావస్థ వర్ణించు సందర్భమున.

'తీతిమీఁద లేఁతకెంగేలిడి తడవుచో మొనరెడిమొండొక ముద్దుచెలువు.' (౬. ౧౯౭ ప్ర. శ. ర. పా.)

"మొనలిడి" వావిళ్ళవారు సరస్వతీపాఠములు, మొనరు=ఒప్పు దీనికిఁ బ్రయోగాంతరము కనఁబడదు. గ్రంథాంతరమందు 'మొనలిడి' అని చూపట్టెడి. ఇది యప్రయుక్తపూర్వము. అని శబ్దరత్నాకర మున్నది. ప్రాఁతప్రతులలో 'మొనలిడి' మొనరిడి, పొలుపర, మున్నగు పాఠము లున్నవి. నూతనముద్రితమున 'మొనలిడు' అను పాఠము గ్రహింపఁబడినది. ఇదిసుసంగతము. మొనలిడు=అంకురించు అని యర్థము.

మఱియు నీపద్యమందే "నిద్దంపుఁబసవరముద్దుఁజెలువు" అని ముద్రితము లన్నిట నున్నది. ఇవన్నియు సందిగ్ధార్థములుగానే యున్నవి. 'పసరఱ, అని శకటరేఫముతో మల్లాదివారిపాఠము.

"నిద్దంపుఁబస లూఱుముద్దుఁజెలువు" అను పాఠమును నూతనప్రతి చేకొన్నది. ఇది ముద్దుగానున్నది.

10. ఏడవ యాశ్వాసమున నలంకరించికొన్న మధురలాలసను వర్ణించు సందర్భమున.

"అనవద్యకభూషణాన్వితవిలాసవిచిత్రత నొప్పు..." ౭-౧౦౪. ప్ర. అన్నచోట యతి తప్పినపాఠమే ముద్రితములం దన్నిటఁ గలదు. ఇట తంజనగరపాఠము యతిదుష్టత లేక "అనవద్యకభూషణాళికళిలాదివిచిత్రత నొప్పు..." అని లభించినది. ఇదియు నర్థపరిపుష్టి కలదిగ లేదు. ఇట "లన

దురుభావనాన్వితవిలాసవిచిత్రత..." (౭. ౧౦౩ శ్లో.) అనుపాఠము నూతనముద్రణమునఁ జేర్పఁబడినది. యతియు నర్థమునుగూడ సరిపడినవి.

11. కళాపూర్ణుని వర్ణించుసందర్భమున:

"తరుణీశాతకటాక్షవీక్షలకొనల్ దార్కొన్నచోట్లుంబలె,
న్నురుశోభావిభవాకరంబు లగుచున్..."

అనుపాఠము ముద్రితము లన్నిటఁ గలదు. దీనిని ద్రుతమున కచ్చుతోడి సంశ్లేషమునకు లక్ష్యముగా శబ్దరత్నాకరకర్త ప్రమాణీకరించినాఁడు. మల్లాదివారి పాఠము నిదియే. అప్పుడు యతి యేమగునో? అఖండయతియా ? నూతన ముద్రణమున నీబాధ యేమియు లేకుండ.

"చోట్లుంబలె, న్గురుశోభావిభవాకరంబు లగుచున్ రోమాంకుర ..." ౭. ౧౧౧. శ్లో. అనుపాఠము చేకొనఁబడినది. ద్రుతద్విత్వబాధయుఁ దొలఁగినది.

12. కళాపూర్ణుఁడు ప్రేయసీవిలోకనోత్కంఠతో నామె నాపాదమస్తకంబును బరికించి వర్ణించుసందర్భమున.

"శిరసందం బరయన్ బరాత్మలకు నీశీతాంశుబింబాస్య..."

(౭. ౧౩౦ శ్లో.) అను నొకపద్యము శ్లేషముతో నున్నది. ముద్రితము లన్నిట నిది యిట్టుగానే యున్నది. వ్యాకృతి కర్త లీశిరసందమును షష్ఠీసమాసనుగాగమాభావమునకుదాహరించి యున్నారు. కాని వర్ణ్యమును బట్టి చూడఁగా నిచట వాతెఱకే ప్రాధాన్యము గానవచ్చునుగాని శిరసునకుఁ బ్రసక్తియే లేదు. ఇచ్చట నూతన ముద్రితమున "సిరిచందం బరయన్. ౭. ౧౩౦" అను మంచిపాఠము చేకొనఁబడినది. ఇప్పుడు 'శోభయొక్కరీతి పరిశీలింపఁగా' అనునర్థము సందర్భానుసారముగాఁ జిక్కఁబడినది. ఇందలి శ్లేషార్థము వెన్నెలలో స్పష్టము చేయఁబడినది. నుగాగమాభావరూపదోషమును దొలఁగినది.

13. నూతనదంపతు క్రీడావర్ణన సందర్భమున:-

"చనుకట్టుంటఁగనీక మోవికి నుపుష్పంబు గానీక లా
ఘనయుంబుల్ గ్రహియింపనీక..." ౭ ౧౬౦ మల్లా.

అని ముద్రితము లన్నిట నున్నది. ఇందు "ఘనయుంబు" అనుదానికర్థముగాని, పదస్వరూపముగాని చక్కఁగ స్ఫురింపదు. ఇట నూతనముద్రితమున "గనయుంబుల్ గ్రహియింపనీక" ౭. ౧౬౦, అనుపాఠము చేర్పఁబడినది. అనఁగా పోఁకముడి నంటనీయక, అనునర్థము పరివడినది. (గనయము=పోఁకముడి. భార శ్రీ ౨ ౧33 చూ సూ. ని)

14 ఏడవయాశ్వాసమున గ్రీష్మర్తువర్ణనసందర్భమున.

"పాటిలెఁ గృష్ణధర్మ మొకపాటిగ నంత..." అనుపద్యము ముద్రితప్రతు లన్నిటఁ గలదు. కృష్ణశబ్దమునకు గ్రీష్మార్థము కానరాదు. కడపి రాదం ప్రతులు గ్రీష్మకాలమెల్ల" అని వర్ణ్యము దీనితఱువాతిపద్యమందే యున్నది. ఇచ్చట నూతనముద్రణమున "పాటిలె గ్రీష్మధర్మము..." ౭. ౧౭౯. అను సమంజసమైనపాఠము చేర్పఁబడినది.

15. వర్ష కాలవర్ణనసందర్భమున:-

"అందము గాఁగ నంతట ఘనాఘనకాలము చాలనొప్పె ని
ర్నిందితగంధబంధనవనీపవనీకమనీభవన్నికేం
దిందిరబృందముత్కలితసీమలినీభవనాగతారసా
స్పందజగుచ్ఛదఘ్నసయుతాయితయాయిమరాళజాలమై."

(సరస్వతీ వారి ప్రతుల పా.)

"యాయిమరాళజాలమై" బహారిప్రతి
"గంధబంధురవనీ...భవనామనాగణ...మరాళలోలమై" అను భేదములతో నేలూరిప్రతిపాఠము.

" మలినీభవనాగనాగనా, స్పందజగుచ్ఛదఘ్నసయుతాయితయాయితమూళజాలమై" అని మల్లాది ప్రతిపా. ఇంతేకాక శ్రీమల్లాదివారు పేజీక్రిందఁ గొంత చిత్తు వ్రాసి "రెండును సందిగ్ధార్థములే" అన్నారు.

అనఁగా దీని కర్థము సరిపడలే దని వారియాశయము. అట్టిలోటు లేకుండ మూలసముద్రితమున.

“అందముగాఁగ సంతట ఘనాగమకాలము చాలనొప్పె ని
ష్పందితగంధబంధసవసీపవనీకమసీభవన్ని కేం
దిందిరబృందము ల్తనళినీమలినీభవనాగతారసా
స్పందజగుచ్ఛతచ్ఛసయశాయితయాయిమరాళజాలమై.”

౭. ౧౭౮. ప్ర.

అను సిద్ధపాఠము చేర్పఁబడినది. ప్రతిపదార్థభావాములను వెన్నెలలో వివరించి చూపియున్నారు.

16. హేమంతవర్ణన సందర్భమున:-

“హేమంతం బంత సంతర్పితకమలబలోద్దీకవిష్ఫారశీత
ఘామాత్మస్వామిధామక్రమణకృశపిపూర్ష ప్రవిశ్రాణితాతి
ఘ్నేమప్రేమప్రకామశ్రితరతముదితస్త్రీముఖవ్యాహసాహ
ర్ద్రామందానందవిందూదయకలన బలెఁ యామినుల్ మెచ్చవచ్చెన్.

(సరస్వతీ వావిళ్ల ప్రతులపా.)

“క్రమణ కృశవపుర్ష ప్రవిశ్రాణిత ...” బహారిప్రతిపా.
“ధామాక్రమకృశకపుష్ప ప్రవిశ్రాణిత ... యామినుల్ హెచ్చవచ్చెన్” వేటూరి ప్రాఁతప్రతిపా.

మల్లాదివారిందు బహారివారిప్రతిలోని పాఠమునుమాత్రము గ్రహించి పేజీక్రిందఁ జిత్తులో “కృశవపుర్ష!. క. ఖ. గ. పిపూర్ష. చ. ఛ. జ. రెండును సందిగ్ధార్థములే” అన్నారు.

అనఁగా నిదియును సర్థసందర్భము కుదురని దనియే తేల్చిరి. దీనికిఁ గ్రొత్తప్రతిలో:-

“కృశవపుర్షప్ర ... యామినుల్ హెచ్చ వచ్చెన్” ౭. ౧౭౪. ప్ర.

అను సన్వితము లైనపాఠములు చేర్పఁబడినవి. వెన్నెలలో దీనిభావార్థములు వివరించిరి. చిరకాలమునుండి సందిగ్ధము లైయున్న యీమూల్య పద్యములు నేఁటి కర్థవంతము లైనవి. అన్విత పాఠములును దొరకినవి.

17. వసంతర్తువర్ణనసందర్భమున:-

"వికసితఘనసూనోద్వేలజాలప్రవాళ
ప్రకటకపటసాంధ్ర..."

అనుపాఠమే ముద్రితప్రతు లన్నింటఁ గలదు. ఈపద్యమందలిసమాస మర్థవంతముగా లేక యేవో పొడిమాట లతికిన ట్లున్నది. ఇందలి, ఘన, జాల, శబ్దములు వ్యర్థములుగాఁ గాననగుచున్నవి. ఇట నూతనముద్రణమున.

"వికసితసితసూనోద్వేలబాలప్రవాళ..." ౭. ౧౯౦. ప్ర.

అనుపాఠము చేర్పఁబడినది అర్థమును సరిపడినది. సమాసమునకు సొంపును వాటిల్లినది.

18 కళాపూర్ణుఁ డభినవకౌముదికిఁ గలిగినప్రణయకోపము తీర్చు సందర్భమున:-

"నా నెమ్మనమును మానీ
మానని మానమున మనను..." వావిళ్ల. పా.

అనునొక పద్యమున్నది. ఇందలి 'మానీమానని' అనునది వ్యాకరణ విరుద్ధ రూపము. ఇది "చెప్పీచెప్పని, వినీవినని" వంటిది. పద్యమున కర్థముగూడ సరిపడ లేదు. ఇట నూతనముద్రితమున,

"నా నెమ్మన మిదుమా, నీ
మాననిమానమున" ౭. ౨౨౩. ప్ర.

అను సాధుపాఠము గ్రహింపఁబడినది. వెన్నెలలో దీనియర్థముగూడ వివరింపఁబడినది. మల్లాదివారిపాఠము గూడ నిదియే.

19. ఎనిమిదవయాశ్వాసమున సూర్యాస్తమయవర్ణన సందర్భమున:-

"కాలకలాముఁ డింతయుఁ గాంచనరేణువు..."

అను పద్యము గలదు. ఇది వావిళ్ల, సరస్వతీ, బహారు ప్రతులలోఁ బైరీతినే గలదు. మల్లాదివారిప్రతిలో "కాలకలాముఁ డెంతయును" అనిమా

త్రము మార్చిరి. కాని యీముద్రితము లన్నింటను బద్యమందలియితర వర్ణ్యపదార్థాలోచనమునుబట్టి కాంచనరేణువుగా రూపించిన దేది యో కాఁ రాదు. నూతనముద్రణమున,

"కాఁకలాడుఁ డెండ యనుకాంచనరేణువు..." ౮ ౯.

అనుపాఠము చూపఁబడినది. సమగ్రముగాఁ బదార్థ మిపుడు సరిపడినది. రూపకములు సరిపడినవి.

20 కళాపూర్ణునియుద్ధమును వర్ణించుసందర్భమున:-

"అతనివింట వెడలునమ్ములవేగవై
చిత్రి యేమి సెప్ప సేవలసిన
మురువు బిరుసుగ్రోవి మ్రుట్టించి తెలుఁగు
చెఱువుకట్ట తెగినబిఱుసు దోఁచ" బహూరిపా.

"చేవలసిన...చెఱువుకట్ట...బిరుసుఁగ్రోవి" సరస్వతీ వారి పాఠములు.

"యేమిచెప్పఁ జేవలసిన... తెగినబిరుదు" మల్లాదిపా.

అనిపాఠము లున్నవి. మఱియు మల్లాదివా రావేఁక్రిందఁ జిత్తులో "అక్షరములు సిక్కి యున్నది. ఇది సందిగ్ధార్థము" అని వ్రాసియున్నారు. దీనికి నూతనప్రతి.

"బిరుసుఁగ్రోవి... తెగినబిరుసుఁ దోఁచ" ౮. ౧౩౭.

అని గ్రహించినది. అట్లుగా నతనియమ్ములవేగవై చిత్రి బిరుసుఁగ్రోవి మ్రుట్టించినట్లును, చెఱువుకట్ట తెగినరీతియును గలిగియున్న దని యాశయము. ఈవాక్యమునకు నడుమ "ఆహా! చేవలసినమురువు=చేతిలోఁకపాంకము, కరలాఘవము, ఏమిచెప్పఁగలను" అనువాక్యాంతర మున్నదను కొన్నఁ బద్యము సరిపడును. కాని యిటీవలఁ జిన్నయసూరిపాఠభేదములఁ బరిశీలించుచుండ నిట,

"అతనివింట వెడలునమ్ములవేగవై
చిత్రి యేమి చెప్ప సెల యవిసిన
మురువు... ..." చి. స. పా.

అనుపాఠము లభించినది. పైపాఠములకన్న నియ్యది చక్కఁగ నున్నది. అమ్ములవేఁగనై చిత్రి సెలయేరు పొంగినవిధమును, బిరుసుఁద్రోవి పుట్టించినతీరును, చెఱువుకట్ట తెగిఁబిఱుసురు, బోలియున్న దని యర్థము సరి పడినది. ఇట సందిగ్ధము తొలఁగినది. ఇది ముద్రితములకు లభ్యము కాలేదు.

21. మధురలాలస సర్వనాత్మనాథ కళాపూర్ణునితోఁ జెప్పు సందర్భమున:-

"ఆయతీశ్వరుఁ డంత నతిరమ్య మైనయా
మెప్పొంపుఁబూఁబోఁడి రొమ్మఁజూచి" వా. కళ. ౯.

అను నొకపద్య మున్నది. ఇట 'మెప్పు, అనునది విశేష్యము. మెప్పు అను నర్థమున 'మెప్పము' అనురూపము కానరాదు. 'మెప్పంపు, పద స్వరూప మేమో? ఇట నూతనముద్రణమున

"లెప్పంపుఁబూఁబోఁడి రొమ్మ... ప. ౧౭౫.

అని గ్రహింపఁబడినది. లెప్పము అనునది శకశబ్దతద్భవము. లెప్పము=పూఁత. లెప్పంపుఁబూఁబోఁడి=పూఁతగల స్త్రీప్రతిమ. అని యర్థము. దేవాలయము లందలి ప్రతిమలకు వివిధవర్ణము లలఁదుట యాచారము. ఆయోగి కాంచిన ప్రతిమయు నిట్టిదియై యుండవచ్చును.

లెప్పము=లక్ష్యము, గుఱి. అని. శ. ర. అప్పుడు ఆయోగికి లక్ష్యమైన, అని యర్థము. ఇక్కడ పూఁబోఁడి పదము స్త్రీ ప్రతిమ యను నర్థమున వాడఁబడినది. మల్లాది ప్రతిపాఠము నిదియే.

22. అష్టమాశ్వాసమున మణిహారప్రభావమును దెల్పుసందర్భమున:-

"భూతలవిభుఁ డగ్రతం దనరి తద్దయు గానకళాప్రవీణగన్."

అనుపాఠము ముద్రితము లన్నిటను గలదు. ఇందుఁ బ్రకరణమును బట్టి కర్మపదము తోఁచుచున్నను నీపద్యమం దది లోపించినది. 'అగ్రతం దనరి, అనుదాని కర్థము సరసముగ లేదు. ఇట నూతనముద్రణము,

"...పాటవ మెంతయు మీఱ దిద్దె భూ
తలవిభుఁ డప్పు డగ్రసతిఁ దద్దయు గానకళాప్రవీణగన్. ౮. ౨౦౪.

అను సుసంగతపాఠమును గైకొన్నది. గానకళాప్రవీణ యగునటు లగ్రభార్యను తీర్చి దిద్దెనని యన్వయము.

౨౩. వైకుంఠపురవర్ణన సందర్భమున:-

"మృష యంచు నిష యందు విషరోక్తిఁ గలహించు
నద్వైతపరుల కప్రాప్య మగుచు" నర. బహూ. పా.

"అద్వైతపరుల కసాధ్యమగుచు" అని యతి పోయినపాఠము వావిళ్ళప్రతి గ్రహించినది.

"మృష యందు గిష యంచు విషరోక్తిఁ గలహించు"

అని మల్లాదివారిపాఠము. ఇటఁ బద్యక్రమమును గాంచ నిందలి యనుకరణస్థపదము లాయాశాస్త్రసంప్రదాయసిద్ధము లై యుండవలెను. 'ఘటము, పటము, తార్కికులవి. 'శ్రుతి, స్మృతి, మీమాంసకులవి, ర్షుక్, ఖరి, వైయాకరణులవి. అట్లే మృష, గిష, అనునవి యద్వైతప్రసిద్ధము లై యుండవలెను. కాని యట్టిపాఠము ముద్రితములకు లభ్యము కాలేదు. ఇట నూతనముద్రణము,

"మృష యంచు దిష యంచు" ౮. ౨౨౬ శ్రీ.

అను పాఠమును జూపినది. ఇది పూర్వపాఠములకన్నఁ గొంత సంగతము. మృష=అబద్ధము, దిష=భస్మము, అని యర్థము గొనవలెను. దిషయను పద మద్వైతపరిభాషగా వాడఁబడుచున్నట్లు ప్రసిద్ధికలదా ?

ఇంకను నిట్టి వెన్నేని కలవు వాని నన్నిటిని వివరించుచో విస్తృతమగును. కాన ముద్రితములలో నెన్నఁదగు మల్లాదివారిప్రతియందలి పాఠసంఖ్యను జూపుచు, అకడ వెంబడినే కొత్త ప్రతిలోని నూతనపాఠసంఖ్య నూపెదను. ఏపాఠము పరిపుష్టిగ నున్నదియోఁ బ్రకరణము గాంచి సహృదయులు గ్రహింతురుగాక. ఇందుఁ గొన్నిపూర్వ ముద్రితములలో నివియు నుండి యుండవచ్చును.

ఆయన శత్రుగర్వము...౧. ౮౧. మ.
......శత్రువర్గము...౧. ౮౧. శ్రీ.
స్రవచ్చామరోర్జిత......౧. ౮౨. మ.
శ్రవచ్చామరోర్జిత......౧ ౮౨. శ్రీ.
ఎలమి రహించు నందననమృద్ధికి. ౧. ౧౨ మ.
ఎలమిఁ దలిర్చునందన...౧. ౧౧౫. శ్రీ.
ఉద్ధులై యుద్దిఁ బెంచు ౨ ౧౪౫. మ.
......యుద్దీపించు...౨. ౧౯౦. శ్రీ.
ప్రస్ఫుట మగుదాని నందు. ౩. ౧౪౧. మ.
ప్రస్ఫుటముగ దానియందు. ౩. ౧౪౨. శ్రీ.
వంచనమున నైచినగతి...౩. ౧౯౨ మ.
వంచనమున...౩. ౧౯౩. శ్రీ.
తనకు మిక్కిలిన నిల్చినబుద్ధి యది చెప్ప నీవు వింటేగద యా
వధూటి. ౪. ౪. మ.
ఎదురుగా వచ్చుట కొంతయు శంకించి యట ముందు పోవక యా
చట నిల్చె. ౪. ౯ శ్రీ.
ఇంపుబోధఁ జనియెఁ బ్రియుఁ డున్నవనంబుకోనికిఁ ౪.౫౯మ.
ఇంపుతోడ......౪. ౫౬. శ్రీ.
అన్యమహిమ విమర్శించి చూడన్వినవన్యసాటఁగు. ౪.౧౩౪మ.
అన్యమహిమ విమర్శింపఁజూడవు కనవన్యసాటఁగు.౪.౧౩౯శ్రీ.
వసు స్తంభమన్ మణిచేతఁ గాంచుట. ౪. ౧౯౬. మ.
వయస్తంభంబున మణిచేత...౪. ౧౯౭. శ్రీ.
పీడఁబూనన్ గుచ్చినరీతిని... చెప్పినది. ౪. ౧౭౯. మ.
విడక...చెప్పినది...౪ ౧౭౬ శ్రీ.
అత్తటినరదీక్షల...౯ ౩. మ.
......నరదీక్షల...౯ ౩. శ్రీ.

కళామర్మభేదనసామ్రాజ్య... చెప్పితికేని. గీ. ౧౯ మ.
...భేదనసమాసాదితమదనసామ్రాజ్య... ...చెప్పెదకేని.
గీ. ౨౦ వ్రా.
మత్ప్రతిబింబంబున... గీ. ౪౬ మ.
మన్ముఖప్రతిబింబంబున... గీ. ౪౬ వ్రా.
ఈవికారములు భ్రాఁతెఱి యవిచ్ఛిన్నతఁజాగి లంజనై, గీ. ౫౬ మ.
......భ్రాంతి...చాగ లంజెనై. గీ ౫౬. వ్రా.
పొమ్మనియనిపిన... ఉ. ౫౯. మ.
పొమ్మని యమ్మహాసి చేతికిచ్చియనిపిన... ఉ. ౬౦ వ్రా.
నాపుత్రకు లగుట యెట్లు సకియెదొ... ఉ. ౭౩ మ.
......నన్వాక చెపుమా... ఉ. ౭౪. వ్రా.
వేగశోకంబునన్. ఉ. ౧౦౩ మ.
శోకవేగంబునన్. ఉ. ౧౦౪ వ్రా.
...ఆకలితలుగన్... ఉ. ౧౦౫ మ.
అకులితులు గాన్... ఉ. ౧౦౬ వ్రా.
అరలు కరంబునఁ జూపుచు. ఉ. ౧౩౨ మ.
...వస్త్రకరంబులు కరంబున... ఉ. ౧౩౩ వ్రా.
తదతిమాహాత్మ్యంబు... ఉ. ౧౮౫. మ.
తగిలి... ఉ. ౧౮౬. వ్రా.
ఊఁచుచో...అలయుచు (4 పా) ఉ. ౧౯౫ మ.
ఊఁపుచున్...అలుకుచు ఉ. ౧౯౬. వ్రా.
చిగురుకొను చీరలనంటిన. ఉ. ౨౨౪. మ.
చిగురుం గొనలచేరులును. ఉ. ౨౨౫ వ్రా.
దుర్జాతుల చిలుకతెలిసిరన్. ఉ. ౨౭౦. మ.
...తెలిచిరన్. ఉ. ౨౭౧. వ్రా.
ఘను దారపూర్ణక్తినదా... ౭ ౧. మ.

సతుదారస్ఫుటవినయ... ౭. ౧. శ్రీ.

సాజ్జెబూరెలు తాగులు సేవలు. ౭. ౮౧. మ.

...జొగులు సేవెలు... ౭. ౮౨. శ్రీ.

న్యాసాగ్రప్రచ్యుతిభీత్యధోఘటిత. ౭. ౧౦౦. మ.

న్యాసప్రచ్యుతిభీత్యధోఘటిత... ౭. ౧౦౫. శ్రీ.

మెఱుంగుంగుఱుగుబ్బలోయున... ౭, ౧౩౪. మ

...చిఱుబుగ్గలోయున... ౭. ౧౩౮. శ్రీ.

పిలిచెదరు నన్నేమనో... ౭. ౧౪౮. మ.

...నన్నోయేమొ? ౭. ౧౫౩. శ్రీ.

తెలియఁ బలికించఁటిరె? ౭. ౧౯౮. మ.

తెలియఁ బలికించితివి... ౭. ౨౦౪. శ్రీ.

అనిలోద్ధించిన నాయుంచుకోఁడి... ౭. ౨౦౯. మ.

...యమ్యంతులు బుద్ధిమరలించిన నాయుంచుకోఁడి.

౭ ౨౧౪. శ్రీ.

సామదాన విపర్తంబున నిజవశులఁ జేసి. ౮. ౪. మ.

సామదానాదివర్తనంబుల వశంవదుల... ౮. ౪. శ్రీ.

నిజేశ్వరుమహిమత్వముం జరుగనడపి. ౮. ౪. మ

...మహిమధ్వతల్ జరగ... ౮. ౪. శ్రీ.

నా కవిత్వ డాఁచిన... ౮. ౧౯. మ

ఆకప్పి డాఁచినగుచ్ఛకములై ౮. ౧౯. శ్రీ.

గుణస్ఫురణము నొదవ... ౮. ౪౧ మ.

...వఱు... ౮. ౪౧. శ్రీ.

తురగారోహణమున భీ, కరతరఖడ్గంబు నొక్కఁగాఁ దిరిగి.

౮. ౬౬. మ.

తురగారోహణమున భీ,కరఖడ్గము కేలనొక్కఁగా నేఁగి౮. ౬౭. శ్రీ.

గర్వ శ్వేతునకు...ప. ౧౧౭. మ.

గర్వశ్వేతునకు...ప ౧౧౯ ప్ర.

ధనుర్ధరుండైన స్వభావసిద్ధుని. ప ౧౨౬. మ.

ధనుర్ధరుండైన...ప. ౧౩౨. ప్ర.

ముట్టు పాలగుటఁ జేసికలంక నెఱిఁగి యొఱింగింప...ప ౧౫౭. మ.

ముట్టు పాటగుట... నేరికి నెఱిఁగింప...ప. ౧౬౩ ప్ర.

ఆసింధూత్తము... శ్రీసంపాదితమూర్తముక్తిపదలక్ష్మీమండలీ
కర్తమై...ప. ౨౦౨. మ.

ఆసింధూత్తము...మూర్తిముక్తిపద...మండలీతర్కృక్రమై
ప. ౨౧౯. ప్ర

దశాకృతిప్రకృతికాసూత్రధారత. ప. ౨౩౨ మ.

...ప్రకరణసూత్రధారిత...ప. ౨౪౦ ప్ర

భక్తవితానవాత్సల్య...ప. ౨౩౨. మ

భర్తకుభక్తవాత్సల్య...ప. ౨౪౦ ప్ర.

...రణము లించుక...ప ౨౫౪. మ.

...ప్రణము లించుక...ప ౨౬౨. ప్ర.

యోగాచారులు.

కొందఱు శిష్యులు 'సర్వము శూన్య'మని గురూపదిష్టము నునను వార లిట్లు వితర్కించిరి. సర్వము శూన్యమగుచో జ్ఞానముకూడ శూన్యమే. అటులయిన జగత్తునకంతకును గర్తృత్వ మెద్దియు లేక గ్రుడ్డితనము వచ్చునని బాహ్యవస్తువులకే శూన్యత్వ మంగీకరించిరి. శిష్యుఁడు తనకు దెలియనివిషయములను దెలిసికొనుటకై పూర్వపక్షమును గురువు చెప్పినదాని కంగీకారము చేయవలయును. వీనినే యోగాచారము లందురు. కావున యేశిష్యులు బుద్ధోపదిష్టమగు సర్వము క్షణికము, సర్వము దుఃఖము, సర్వము స్వలక్షణము, సర్వము శూన్యము, అనునాలుగు విధములగు భావనల నంగీకరించి బాహ్యార్థమునకే శూన్యత్వ మంగీకరించి 'సర్వశూన్య' మను దానికై పూర్వపక్షమును జేసిరో వారలు 'యోగాచారులు'.

వీరిమతమున ననేకజన్మలనుండి యనుస్యూతమై వచ్చెడికర్మ వాసనాబలమువలన బుద్ధియే బాహ్యవస్తురూపముగా భాసించును. వెనుకఁ జెప్పిన భావనాచతుష్టయమును నిరంతరము భావించుటచే వాసనలన్నియు నశింప బాహ్యాకారముగాఁ బరిణమింపకుండుటచే బుద్ధిని విశుద్ధమగు జ్ఞానము చేకూరును. దానిచే మోక్షము కలుగును.

సౌత్రాంతికులు.

ప్రపంచమున నల్లనివి, తెల్లనివి వస్తువు లేమియు లేనిచో బుద్ధియే యటుల మార్పుచెందె ననుట యెటులును జెప్పఁబొసఁగదు. అందువలన బాహ్యవస్తువు లన్నియు నున్నవని యంగీకరింపవలయును. అని మఱికొందఱు శిష్యు లన 'అటులైన బాహ్యార్థ ముండిన నుండుఁగాక, అది ప్రత్యక్షము కాదు. అనుమేయమే' యని గురువుచెప్ప నటులైన 'సూత్ర మెంత వఱకు' నని సూత్రాంతము సూత్రముయొక్క తుదిని, రహస్యమును, నడిగియుండుటచే వీరలు 'సౌత్రాంతికులు'.

వీరిమతమునఁ బైనిఁ జెప్పిన విషయము లన్నిటితో సామరస్యమున్నను బాహ్యవస్తు వనుమాన ప్రమాణముచే సాధింపవలయుననుట యధికము. కావున వీరిని 'బాహ్యార్థానుమేయత్వవాదు' లనియుఁ జెప్పుదురు.

వైభాషికులు.

మఱికొందఱు 'అనుభవబలముచే బాహ్యముగు పదార్థములస్థితి యంగీకరించినట్లు ప్రత్యక్షబలముచే నాయాయిపదార్థముల ప్రత్యక్షతయు నంగీకరింపవలసియున్న' దని యందురు. ఇటులు బాహ్యవస్తుజాతము, (బుద్ధిపరికల్పిత) అంతరవస్తుజాతముఁ, బ్రత్యక్షమై యుండ నీగురువు తొలుతఁ గొందఱకు 'సర్వశూన్యత్వ, ముపదేశించెను. ఆవెనుక "విజ్ఞానమే సత్య"మని మఱికొందఱ కుపదేశించెను. పదపడి బాహ్యము నాభ్యంతరముఁగూడ సత్యమను వారలకు "విజ్ఞేయ మనుమేయ" మని చెప్పెను. ఇట్టి గురువాక్యము విరుద్ధమయిన భాషయని చాటుశిష్యులు 'వైభాషికులు'.

కావున వీరలు బాహ్యవస్తువు ప్రత్యక్షమే యని వాదించుటయే కాక అంతయు సత్యమే యని చెప్పు 'సర్వాస్తిక్యవాదులు'.

శ్లో. ముఖ్యోమాధ్యమికో వివర్తమఖిలం శూన్యస్య మేనే జగత్
సర్వశూన్యత్వవాదులు
యోగాచార మతేహి సంతిహి ధియ స్తాసాం వివర్తోఽఖిలం
బాహ్యశూన్యత్వవాదులు
అర్థోఽస్తి క్షణభంగుర స్త్వనుమితో బుద్ధ్యేతి సౌత్రాంతికః
బాహ్యార్థానుమేయ వాదులు
ప్రత్యక్షం క్షణభంగురం చ సకలం వైభాషికో భాషతే
సర్వాస్తిక్యవాదులు.

బౌద్ధమతసాధారణధర్మములు.

వీరలు జగత్తునకు మూలకారణముగ 'పృథివి, ఉదకము, అగ్ని, వాయువు, లనుఁ జెందినపరమాణువులను గల్పించి వానికిఁ గొంచెము కాలము సుఖమిచ్చు సామాన్యలక్షణమునుగాని, నిత్యత్వమునుగాని యంగీకరింపక 'సర్వము క్షణికము, సర్వము దుఃఖము, సర్వము స్వలక్షణము, సర్వముశూన్యము ననెడి భావనాచతుష్టయము నంగీకరింతురు.

మఱియు నీమతమున దుఃఖము, మార్గము, సముదాయము, నిరోధము, ననెడినాలుగు భేదములు గల 'ఆర్యసత్య' మనెడుతత్త్వ మంగీకృతము. ౧. ఈయార్యతత్త్వమునందు మొదలిటిదగు దుఃఖతత్త్వము—1 విజ్ఞానస్కంధము. 2 వేదనాస్కంధము. 3 సంజ్ఞాస్కంధము. 4 సంస్కారస్కంధము. 5 రూపస్కంధము అని యైదువిధముల నొప్పును. దీనినే పంచస్కంధి యని చెప్పుదురు. చిత్తముచే నిరూపింపఁబడు శబ్దము, స్పర్శ, మొదలగునవియే రూపస్కంధము. వానిస్ఫుటతయే విజ్ఞానస్కంధము. ఆశబ్దస్పర్శాదులవలనఁ గలిగెడుదుఃఖము వేదనాస్కంధము. రాముఁడు కృష్ణుఁడు మున్నగుపేరులు సంజ్ఞాస్కంధము. వీనియన్నిటివాసనయే సంస్కారస్కంధము. ౨ దుఃఖమునకుఁ గారణ మగుపదార్థజాతము స్థిర మనుభ్రాంతి సముదాయతత్త్వము. 3. దుఃఖము, దుఃఖకారణము, నీరెండిటిని దొలఁగించుటకు నుపాయ మగు సర్వము క్షణిక మనియెడి భావనయే మార్గతత్త్వము. ౪. సర్వ మనాత్మ యనువాసనయే నిరోధతత్త్వము, అదియే వీరిమతమున మో [illegible] ప్రమాణములనుగాఁ గైకొందురు.

అర్హత (జైన) దర్శనము.

అర్హతుని బరమేశ్వరునిగాఁ దలఁచువార లార్హతులు. వారల దర్శన మార్హతదర్శనము. వీరిమతమున ౧. జీవము ౨. అజీవము 3. పుణ్యము ౪. పాపము, ౫. ఆస్రవము ౬. సంస్రము ౭. బంధము ౮. నిర్జరము ౯. మోక్షము నను తొమ్మిది తత్త్వము లంగీకృతములు.

౧. జీవుఁడన శరీరపరిమాణముతోఁ గూడి, అవయవములు కల వాఁడయి, చేతనుఁ డగువాఁడు.

౨. అజీవము- జడముగుపర్వతము మున్నగునది.

3. పుణ్యమన పుణ్యకర్మ. దానికి నామాంతరము 'అఘాతికర్మ' ఇది నాల్గువిధములు. 1 వేదనీయము (నాకుఁ దెలిసికొనవలసిన తత్త్వము కలదనెడి యభిమానము) ౨ నామికము (ఈపేరు నేను-ఇది నేరు అనెడి యభిమానము) 3 గోత్రికము (నేను పూజ్యపాదులు, గురువులు, నగు నర్హతులశిష్యవంశమునఁ బ్రవేశించితిని యనెడి యభిమానము) 4 ఆయుష్యము (శుక్రశోణితసమ్మిశ్రణము, లేదా-శరీరధారణార్థముగుక్రియ) అని.

౪. పాపమన పాపక్రియ. దీనికి నామాంతరము 'ఘాతికర్మ'. ఇది 1 జ్ఞానావరణీయము, ౨ దర్శనీయావరణము, 3 మోహనీయము, 4 అంతర్యము, అని నాల్గుతెఱఁగులు. తత్త్వజ్ఞానమువలన ముక్తి లేదని తలఁచుట 'జ్ఞానావరణీయము'. అర్హతతంత్రములు (శాస్త్రములు) వినుటవలన ముక్తి కలుగదని తలంచుట 'దర్శనావరణీయము'. సిద్ధహస్తులు చూపించినమోక్షమార్గములందు నేవిషయమును గ్రహింపఁజాలక పోవుట 'మోహనీయము'. మోక్షమార్గమునం దెవరేని చేరినవారి ప్రవృత్తికి విఘ్నము సేయఁజాచుటఁ 'అంతర్యము'.

౫. 'ఆస్రవతి జీవోఽనేన విషయేషు' జీవుఁడు దేనిని సాధనముగాఁ గొని భోగములయందుఁ బ్రవర్తిల్లునో యది 'ఆస్రవము' ఇంద్రియ సంఘము.

౬. "సంవృణోతి వివేకం" వివేకమును గప్పివేయునది. అవేకము సం. స్రవము, నాఁబడు.

౭. "నిశ్శేషేణ జీర్యత్యనేన కామక్రోధాది" దేనివలనఁ గామము, క్రోధము, మొదలగునవి మొదలంట నశించునో యట్టి కేశములను

గొఱుగించుకొనుట, వేఁడియగు రాయి యెక్కుట మొదలగు కృచ్ఛ్రతపము 'నిర్జరము'

౮. ఘాత్యాఘాతిరూపమగు ననిమిదికర్మలచేఁ జేయఁబడినజన్మ మరణపరంపర 'బంధము'.

౯. అష్టకర్మల బంధమువలన విముక్తుఁడగు జీవుఁడు నెల్లపుడు మీఁదుగాఁ బోవుటయే 'మోక్షము'.

యోగ్యమగు దర్శనము, యోగ్యమగు జ్ఞానము, యోగ్యమగు చారిత్రము, లచేతను మోక్షములభించునని వీరలయభిమతము.

చేతనాచేతనాత్మకమగు నీజగత్తు అనైకాంతికము (నియతము కాదు) అనైకాంతిక మన ఉన్నదనియు లేదనియుఁదెలియరానిది. అయ్యది యే స్యాద్వాదమని పిలువఁబడును. అది యేడు తెఱఁగులది. స్యాదస్తి, స్యాన్నాస్తి, స్యాదవక్తవ్యం, స్యాదస్తిచనాస్తిచ, స్యాదస్తి చావక్తవ్యంచ, స్యాన్నాస్తి చావ్యవక్తవ్యంచ, స్యాదస్తిచ నాస్తిచావకవ్యంచ. అని.

శ్లో. స్యాద్వాదః సర్వదైకాంతత్యాగాత్ కింవృత్తచిద్విధేః
సప్తభంగీనయాపేక్షః తత్త్వజ్ఞానాయ కల్పతే.

1 స్యాదస్తి:-జన్మ యున్నది గాన స్థిరముగా నున్నదని నిశ్చయింపరానిది.

2 స్యాన్నాస్తి :-ప్రపంచ మనుభూయమాననగుచున్నది గాన లేదని నిశ్చయించుటకు వీలుకానిది.

3 స్యాదవక్తవ్యం :-నల్లనిది, తెల్లనిది అని నీలాదిశబ్దములచే వ్యవహరింపఁబడుచున్నదగుటచే'వక్తవ్యముకానిది' అనుటకు వీలుకానిది.

4 స్యాదస్తి చనాస్తిచ :-ఉండుట లేకపోవుట విరుద్ధములు కాన నొకపదార్థమునందుం బొసఁగవు. కాన ఉన్నదనియు లేదనియుఁ జెప్పుట కువీలుకానిది.

5 స్యాదస్తిచావక్తవ్యంచ :- లేదనికూడ చెప్పుటకు వీలగునది గాన ఉన్నదేయని అవక్తవ్యము (చెప్పుటకు వీలుకానిది) అని నిర్ధరించుటకు వీలుకానిది.

6 స్యాన్నాస్తిచావక్తవ్యంచ:- ఉన్నదనియుఁ జెప్పుటకు వీలయి నదగుటవలన లేనేలేదు, అవ్యక్తవ్యము (చెప్పరానిది) అని నిశ్చయించుటకు వీలుకానిది.

7 స్యాదస్తిచనాస్తిచావక్తవ్యంచ:- ఉన్నదనియు లేదనియు చెప్పుట కుచితముకావున ఉన్నదనియు, లేదనియు, నవక్తవ్యమనియు నిశ్చయము లేనిది.

ఈవిధమున ప్రపంచమును నియతస్థితిశూన్యముగాఁ నిర్ధరించి నిర్వేదమును బొంది (క్రియనుండి మఱలి) పురుషుఁడు యోగబలముచే నెప్పుడును నియతముగా మీఁదుకుఁ బోవుట ముక్తియని వీరినిర్ణయము.

చార్వాకమతము మొదలిడి బౌద్ధమతమునకుఁగల 'మాధ్యమిక' యోగాచార, సౌత్రాంతిక, వైభాషిక, మను నాలుగుమతములతోఁ గూడి యార్హాతాంతముఁ వఱకుఁ జెప్పఁబడిన యాఱుమతముల వారు వేద విరోధు లగుటచే 'నాస్తికు'లని చెప్పఁబడుదురు. వారికిఁ జెందిన పైయాఱుదర్శనములు 'నాస్తికదర్శనములు'.

సశేషము.

గ్రంథస్వీకారము.

1. ఆంధ్రరచయితలు - మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి గారిచే రచింపఁబడినది. వెల రు. 2—8—0.

గ్రంథకర్తలు పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున నాంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున సుప్రసిద్ధులగు కవులయొక్కయుఁ బండితులయొక్కయు సంగ్రహచరిత్రములను రచించి శ్రీ గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారు, శ్రీ వీరేశలింగముగార్ల కవులచరిత్రముల కాధునికయుగమును గూడఁ జేర్పఁగలిగిరి. ఇందలి వ్యాసములు కొన్ని వారిరువురుఁ బ్రకటించుచుండిన ఆంధ్రి యను పత్రికయందు వెలువడినవి. పెక్కువిషయములను ముద్రితాముద్రితగ్రంథములనుండియు, కర్ణాకర్ణిగను గ్రహించి రచింపఁబడినయీగ్రంథ మాంధ్రలోకమునఁ బ్రశంస నొందుననుట నిస్సంశయము. ఇంకను విపులముగ నుండినబాగుండునని పాఠకులకుఁదోఁపక మానదు. గ్రంథకర్తలు చిన్నలయ్యును, గద్యపద్యరచనావిశారదులై పెక్కుగ్రంథముల రచించియున్నారు. ఈగ్రంథమునకు ద్వితీయభాగమును ప్రకటింపఁబడునని సూచింపఁబడినది. ఆంధ్రు లీగ్రంథమును సాదరముగఁ బఠింతురుగాక.

2. కారుణ్యము - (శరణాలయాంతరస్వీయజీవితగాథ) శ్రీ చేబ్రోలు సూరన్నగారిచే రచింపఁబడి బ్రహ్మర్షి కంకితమీయఁబడినది. ఈగ్రంథమును శ్రీ శ్రీ పీఠికాపురాధీశ్వరుల యౌదార్యసహకారబాలపల్లవగ్రాసముచేఁ బరితుష్టిఁగాంచిన పరభృతగానము. ఇందలి రసానుగుణ్యము ఔచిత్యము మొదలగు విషయములు పీఠికయం దుదాహృతములు. మూల్యము 0-6-0

3. శంకరసద్గురుప్రబోధసుధాకరము - కీ. శే. కాళ్లకూరి మహాలక్ష్మీసుందరాంబ విరచితము. బెజవాడయందలి శ్రీ తిరుమల శ్రీని

వాసత్రిలింగ మహావిద్యాపీఠమువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఇందు గ్రంథకర్త లిచ్చిన ప్రశంసాపద్యములు, వ్యాసములును గాక శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల ప్రబోధసుధాకరము మూలమును సంపుల కాంధ్రీకరణమును బ్రకటితము లైనవి. మూలమునందలి విషయములు సులభగ్రాహ్య మగునట్లు తేటతెనుఁగుమాటలతో భాషాంతరీకరణ మొనర్పఁబడినవి. ఇంకను బ్రకటింపవలసిన స్వాత్మప్రకాశిక, అద్వైతానుభూతి- సదాచారానుసంధానమును గలవని ప్రకాశకులు వ్రాసియున్నారు. వానిని గూడఁ బ్రకటించి కృతకృత్యు లగుదురుగాక.

4· సంస్కృతనాటక కథాసారము- కీ. శే. శ్రీ క్రొత్తపల్లి సూర్యారావుగారు. ఆర్యపుస్తకాలయము- రాజమండ్రి. వెల రు 2-0-0.

ఆంధ్రవాఙ్మయలోకమున గ్రంథకర్త నెఱుఁగనివా రరుదు. వీరు తమజీవిత మంతయు నాంధ్రభాషాభ్యుదయమునకు, సాహిత్యపరిషత్కార్యనిర్వహణమునకు ధారవోసి యుండిరి. ఈగ్రంథము పూర్వప్రకటితమే. ఇందును బ్రసిద్ధములగు మృచ్ఛకటికము, ముద్రారాక్షసము, మాళవికాగ్నిమిత్రము, మాలతీమాధవము, రత్నావళి, నాగానందము అను నాఱు నాటకకథలు గలవు. సులభమగు నాంధ్రభాషను రచితములై మూలగ్రంథముల కథానైపుణిని విశదీకరించుచున్నవి.

5 గద్యరత్నమంజూష- చీరాలవాస్తవ్యులు శ్రీ శేష్ల సాంబశివరావు కవిగారిచే రచింపఁబడిన వ్యాససంపుటము. నెల్లూరు సంస్కృతకళాశాలాధ్యాపకులగు శ్రీ జమ్మలమడక మాధవరాయశర్మగారి ప్రశంసా వాక్యము లిందుఁ గలవు. ఇందలి వ్యాసములు సాహిత్యము, విద్య, ఆత్మతత్త్వము, అహింస మొదలగు వివిధవిషయములను గూర్చినవై యథాయథాభావములను విస్పష్టముగఁ దెలుపుచున్నవి. గ్రంథకర్తలు దీనినేకాక కళారాధనము, చైతన్యప్రభువు, శివమహిమ మొదలగు గ్రంథములను బెక్కింటిని రచించియున్నారు.

6 చిత్రాంగద-శ్రీ పీఠికాపుర కళాశాలలోఁ జారిత్రోపన్యాసకులగు ఎండమూరి శ్రీవెంకటరమణ. ఎమ్. ఏ. గారిచే రచింపఁబడిన నాటిక సుప్రసిద్ధ భారతకవులగు రవీంద్రనాథ టాగూరు గ్రంథమున కిది, స్వేచ్ఛానువాదము. రవీంద్రుని గ్రంథముల నితరభాషలలో నికనువదించుట సులభము కాదు. అయిన నతని గ్రంథములఁగల యాదరణముచేఁ బలువురు భాషాంతరీకరణ కొనర్చిరి. ఇంకను జేయుచున్నారు. మూలమునందలి మృదుభావములు, మనోజ్ఞమగు భావను దమశక్తి కొలఁది యాంధ్రమునఁ జెప్పుటకుఁ బాటుపడిన గ్రంథకర్తల ప్రయత్నములు ప్రశంసనీయములు, అనువాదము సులభమై మూలములోని భావముల విశదీకరించుచున్నది. వెల రు ౧-౦-౦.

పత్రికాస్వీకారము.

---

1. తెలుఁగుతల్లి- లక్ష్మణరాయవర్ధంతి సంచిక. సంపుటము 4. సంచిక 2. సికింద్రాబాదు.

ఆంధ్రదేశమున సారస్వతచారిత్రక విమర్శనమును పేర్కొన వలసినచో శ్రీ. కే. లక్ష్మణరావుగారి నగ్రగణ్యులుగ నెంచుట తప్పదు. విమర్శనాప్రపంచమున నిది లక్ష్మణరాయ యుగ మని పేర్కొనవలసి యున్నది. సంస్కృతాంధ్రభాషలయందే కాక పెక్కు ద్రవిడభాషల యందును, మహారాష్ట్రమునందును పండితులై, వీరు తమ సునిశిత దృష్టితో రచించిన గ్రంథములు, విమర్శనవ్యాసములు సర్వతోముఖ ములై విరాజిల్లుచున్నవి. చారిత్రరచనమున నిష్పక్షపాతదృష్టియు, నిత వాదమును గలిగి వీరి హిందూమహమ్మదీయ మహాయుగములు నేఁటి కిని చరిత్రకారులకు మూలాధారము లయి యున్నవి. విజ్ఞానచంద్రికా మండలిని స్థాపించి వీరు ప్రకటించిన వివిధవిజ్ఞానాదిగ్రంథములు వీరి కృషిని, పాండితిని విశదీకరించుచున్నవి. అమూల్యమగు నాంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వమునఁ గొన్ని సంపుటములు మాత్రమే వెలువడినవి. వీరి ముఖ్య వ్యాసములు వ్యాసావళియను గ్రంథరూపమును దాల్చినవి. వీరినాదర్శ ప్రాయముగఁ గైకొని శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు తమ యాం ధ్రుల చరిత్రమును రచించి యాంధ్రలోకమునఁ జిరస్మరణీయు లయిరి. వీరి శిష్యులైన శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారును దమ యమూల్య చారిత్రకవ్యాసములను బ్రకటించుచు నాంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తునఁ బని చేయుచున్నారు. శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు దివంగతులైనను, వారి జీవితా దర్శములు, వారిభాషాసేవ, పట్టుదలయు నాంధ్రసారస్వతప్రపంచమున నిండి యువకుల కుత్సాహము కలిగించుచున్నవి. తెలుఁగుతల్లి కార్యా లయమువారు ప్రకటించిన వర్ధంతిసంచిక వీరిపైనఁ బెక్కువ్యాసముల తోఁగూడి వీరి జీవితమును గూర్చియు, వీరి గ్రంథములను వ్యాసములను

గూర్చియు నూతనవిషయములఁ దెలుపుచున్నది. వీరిని గౌరవించుట కిట్టి సంచిక చాలదు. వీరొనర్చిన భాషాసేవయు, ప్రారంభించిన మహాకార్యములను నాంధ్రులందఱును గొనసాగింపవలసియున్నది. విజ్ఞానసర్వస్వమును వీరిపద్ధతులను బూర్తి చేసి, మండలిని దిరిగి పునరుద్ధరణము గావింపవలయును. హిందూ మహమ్మదీయమహాయుగములను నూతనవిమర్శనాఫలితములఁ గైకొని పునర్ముద్రణముగావింపవలసియున్నది. మఱియు వీరి ముద్రితాముద్రితవ్యాసములను గ్రంథరూపమున వెలువఱించి వీరి స్మారకసంచికను విపులముగఁ బ్రకటింపవలయును. వీరివలె నిరాడంబరజీవితులై, సత్యాన్వేషణతత్పరులై, సద్విమర్శనములఁ జేయుచు, దూషణకావ్యములను బరిహరించి, యువకులు చారిత్రక సారస్వత సేవ నొనర్చినచో, నాంధ్రలోకమున మహోత్కృష్టమగు విజ్ఞానాభివృద్ధి కలుగఁ గలదు.

తెలుఁగుతల్లి కార్యాలయమువారు ప్రకటించిన లక్ష్మణరాయ వర్ధంతి సంచిక యాంధ్రులవిధ్యుక్తధర్మమును స్మరింపఁజేయుచు, నాంధ్రలోకమును వారిపవిత్రచరిత్రసంగ్రహములచే మేల్కొల్పుచున్నది. (వెల 14 అణాలు.)

2 ఆంధ్రమహిళ- చెన్నపురి యాంధ్రమహిళాసంఘమునకు కార్యదర్శినియైన శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మ ఎం. ఏ. బి యల్. గారిచే నీపత్రిక స్థాపింపఁబడి నిర్విఘ్నముగ నడుపఁబడుచున్నది. ఇందు చెన్నపురి మహిళాసంఘ వృత్తాంతములేగాక, వ్యాసములు, కథలుఁ గూడఁ బ్రకటింపఁ బడుచున్నవి. నేఁటివఱకు నాంధ్రమహిళలకుమునఁ బత్రికలు విరళములను కొఱంత నీ పత్రిక నివారించుచు వారియభ్యుదయమునకు మార్గదర్శక మైయున్నది. ఇరువదియవశతాబ్దమున సాంఘికరాజకీయనైతిక రంగములఁ బెక్కుమార్పులు గలిగినను, ప్రాచీనహైందవాదర్శములు, నీతి, పవిత్రజీవితములను స్త్రీ పురుషులు స్మరణము

నకుఁ దెచ్చుచు నాంధ్రమహిళ యితోధికముగ భాషాసేవ యొనర్చ
గల దని విశ్వసించుచున్నాము.

౩ ఆంధ్రశ్రీ- సికింద్రాబాదు. ఆంధ్రసారస్వత మహాసభ వారిచే ప్రకటింపఁబడిన యనుబంధము- విద్యార్థులకు, గ్రంథరచయితలకు సాహిత్యాభిమానమును గలిగించి, యాంధ్రసంస్కృతికై యాంధ్రసారస్వత మహాసభ యొకటి సికింద్రాబాదులో నెలకొలుపఁబడినది. ప్రస్తుతము త్రైమాసికముగను, తరువాత మాసపత్రికగను నీసంచిక వెలువడు నని కార్యదర్శులు వ్రాయుచున్నారు, భాషావిషయమున నెన్నిసంస్థలు పాటుపడిన నది శ్రేయోదాయకమే యని చెప్ప నగును. ఈసంచికయందును గద్యపద్య వ్యాసములు పెక్కులు గలవు. అవి వివిధవిషయకములు. కాగితమునకు గవర్నమెంటు కంట్రోలుగల యీదినములలో నిట్టి పత్రికలు వెలువడుట సంపాదకుల యుత్సాహమును దెలుపుచున్నవి. కావ్యవిమర్శనము, చరిత్రమును, విజ్ఞానమునకు సంబంధించిన వ్యాసములిందుఁ జాలఁ గలవు. సికింద్రాబాదు సారస్వతసంఘము వారి యుత్సాహాదరణములచే నీపత్రిక వృద్ధిఁబొంది భాషాసేవ నొనర్చుఁగాక యని యాశించుచున్నాము.